

Gewoon een toets, ook in het speciaal basisonderwijs

Pennen in de aanslag, vingers op het toetsenbord, opperste concentratie: tussen 15 april en 15 mei maken alle kinderen in groep 8 de eindtoets. Vanaf schooljaar 2019/2020 óók in het speciaal basisonderwijs. Hoe zorg je ervoor dat kinderen niet gestresst raken van het toetsen? Welke aanpassingen zijn nodig? En wat komt er nog meer bij kijken?

Je kunt een speld horen vallen op Westerwel in Tilburg als de eindtoets wordt afgenomen, vertelt directeur Peter Smolder s. Hoe dat gaat? In een rustig ingericht lokaal zit een klein groepje van hooguit 12 kinderen. Ieder achter een eigen computer: geconcentreerd en gefocust op het beeldscherm. Deze school voor leerlingen met leer- en gedragsproblemen en opvoedingsproblemen telt relatief veel kinderen met een autisme spectrum stoornis (ASS). 'Daar houden we natuurlijk rekening mee, vandaar de prikkelarme omgeving. Maar de kinderen krijgen geen extra hulp of extra tijd. En het is echt niet zo dat als in de richtlijnen staat dat er geen uitrekenpapier gebruikt mag worden, ze dat bij ons wel mogen. Of dat ze bij ons een rekenmachine mogen hanteren', vertelt Smolders.

Ruim 40 kilometer verderop ligt de Mytyschool in Eindhoven, waar orthopedagoog Anouk van Hulten werkt. Ook daar worden kinderen getoetst, maar gebeurt het op een iets andere manier, want deze leerlingen hebben een lichamelijke beperking of chronische ziekte. Van spierziekten tot dwarslaesie. Sommige leerlingen hebben naast hun lichamelijke beperking ook een leerachterstand. In het lokaal waar de eindtoets wordt afgenomen zijn meerdere individuele begeleiders aanwezig: volwassenen die een kind helpen bij intikken van een antwoord. 'Dat is nodig bij leerlingen die fysiek niet in staat zijn de antwoorden zelf in te geven', legt Van Hulten uit.

SBO de Westerwel Tilburg. Foto via www.out-sider.dk

Vriendjes op de voetbalclub

De meeste kinderen vinden het best leuk om de eindtoets te maken, merken zowel Smolders als Van Hulten. 'Als je naar een kader of een theoretische leerweg gaat, dan is het toch alleen maar goed dat je ook tegen je vriendjes op de voetbalclub of tegen je familie kunt zeggen dat je ook de eindtoets hebt gemaakt? En dat daar hetzelfde advies is uitgekomen als je van school hebt gekregen?', vindt Smolders. Van Hulten: 'En met de eindtoets krijg je een nóg completer beeld van een kind. Naast andere ingrediënten zoals het leerlingvolgsysteem, de reguliere toetsen, de IQ-testen die wij afnemen, de kijk van de leerkracht op het kind.' Dat is Smolders met Van Hulten eens: 'Wij nemen al zeker 20 jaar de eindtoets af omdat we dat belangrijk vinden voor onze leerlingen. Het geeft net een beetje extra informatie. Daarnaast beschouwen wij het als een van de middelen om ons eigen adviestraject én onderwijsaanbod te evalueren.'

Minder stress door adaptief toetsen

Beide scholen hebben de voorkeur voor adaptief toetsen. Van Hulten: 'We merken dat kinderen minder gespannen zijn als het niveau van de toets wordt afgestemd op het niveau van de leerling, op basis van de gegeven antwoorden. Het is voor kinderen behapbaar. Zo voorkom je een hoop frustratie.' De leerkracht bereidt de kinderen voor op de eindtoets. Zodat ze weten wat van hen verwacht wordt en wat en waarom er getoetst wordt. Op de Mytyschool oefenen de schoolverlaters in februari met de proeftoets om hen vertrouwd te maken met het type digitale toets en de werkwijze. Op Westerwel wordt vooral het belang van de toets gerelativeerd. Smolders: 'We geven aan dat ze natuurlijk hun best moeten doen maar benadrukken vooral dat ze hun schooladvies al binnen hebben. Dat neemt veel druk weg. We maken het niet zwaarder dan het is en hopen dat ouders thuis dat ook niet doen.'

Schooladvies

Een paar weken later is het zover: de uitslag van de eindtoets. Altijd een spannend moment. In verreweg de meeste gevallen komt echter het beeld dat uit de eindtoets naar voren komt overeen met het advies dat de leerkracht heeft gegeven. En dat is prettig, vindt Van Hulten. 'Voor de kinderen, maar ook voor de ouders. Het is een bevestiging: mijn kind gaat naar het juiste niveau.'

Mytyschool Eindhoven. Foto via www.ssoe.nl

Hogere of lagere score

En wat gebeurt als een kind anders scoort dan je op basis van het schooladvies zou verwachten? Smolders: 'Als een leerling hoger scoort, gaan we kijken waarom wij lager zaten met ons advies. En of er wellicht reden is om het schooladvies bij te stellen. Of dat dat vanwege belemmerende factoren toch niet verstandig is. Of we gaan voor de tussenweg. Zo hebben we leerlingen gehad die wij een theoretische leerweg hadden geadviseerd, maar bij wie de eindtoets havo als uitstroomniveau suggereerde. In overleg met de ouders kan zo'n leerling dan op een brede schoolgemeenschap geplaatst worden, zodat ook havo in het bereik komt.'

Soms kunnen kinderen een bepaald niveau misschien wel aan, maar zit de beperking in de weg. En was dat de reden van een ander schooladvies. Van Hulten: 'Kun je bijvoorbeeld vwo doen met continue individuele begeleiding? Hoe zit het met de mogelijkheden voor een vervolgopleiding, hoe staat het met de kansen op de arbeidsmarkt?' Ook dit soort ingewikkelde dilemma's worden besproken met de ouders en het kind naar aanleiding van de score op de eindtoets en het advies van de leerkracht. 'En ook bij een lagere uitslag gaan we met het kind en de ouders om tafel', zegt Van Hulten. 'Maar dat heeft geen gevolgen voor het schooladvies.'

Evaluatie onderwijsaanbod

Beide scholen gebruiken de toetsuitslagen om nog eens kritisch naar hun onderwijsaanbod te kijken. 'Door te zien hoe een groep 8 heeft gescoord op bepaalde onderdelen, kun je conclusies trekken. Moeten we bijvoorbeeld niet wat meer aandacht besteden aan topgrafie of meetkunde – om maar iets te noemen?', vindt Smolders. 'Of je ziet dat een leerling nog een bepaalde ondersteuningsbehoefte heeft', vertelt Van Hulten. 'En dan kun je daarop actie ondernemen. Door bijvoorbeeld de komende periode met een kind nog extra aandacht te besteden aan een onderdeel bij rekenen. Ook dat is winst.'

Niet toetsen om het toetsen

In principe maakt elke leerling de eindtoets. Smolders: 'Althans, tot nu toe die kinderen waarvan wij denken dat zij minimaal op vmbo-kaderniveau kunnen uitstromen. Vanaf 2019 nemen op Westerwel alle leerlingen deel conform de richtlijnen van het ministerie zoals die een jaar later van kracht worden.' Van Hulten vult aan: 'We toetsen natuurlijk niet om het toetsen. Wanneer we voldoende informatie hebben over het uitstroomniveau, dan kan school – in overleg met de ouders – ervoor kiezen om leerlingen waarbij de afname dermate veel fysieke spanning oplevert, niet te toetsen. Maar dat zijn uitzonderingen.' Ook bij Smolders op school komt het een enkele keer voor dat een kind niet toetsbaar is. Omdat er bijvoorbeeld veel angst loskomt: 'Dat kun je dan geen faalangst meer noemen. Dat gaat veel verder dan dat. In zo'n geval breken we de toets af. Maar over het algemeen zien we dat onze leerlingen zo gegroeid zijn en zo stevig in hun schoenen staan dat ze de eindtoets gewoon aankunnen.'